

האומנם לא קורבנות שווא?

בסקירה שכתב אל"ם (מיל') רז שגיא על הספר "צאלים" (מערכות 448, אפריל 2013) של עמרי אסנהיים הוא טוען שקורבנם של חמשת הנופלים בתאונה "לא היה לשווא". אך לפני שמעלים טענה כזאת יש לוודא שכל הכשלים המופיעים בספר טופלו והופנמו. לנו, הציבור הרחב, אין מידע שזה אכן המצב

מבוא

במאמר "לא קורבנות שווא" סוקר אל"ם (מיל') רז שגיא את הספר "צאלים" של עמרי אסנהיים, אבל לדעתי הוא מחמיץ את הנושא שמופיע בכותרת מאמרו. כדי שניתן יהיה להצהיר שהקורבנות לא היו לשווא, יש להיות בטוחים שהופקו כל הלקחים מהתאונה המבצעית. בדברים שכתב שגיא אין כל ראייה שהפקת לקחים כזאת אכן נעשתה. שגיא מביא תקציר של תוכן הספר בנוגע לפעולה שתיכננה סיירת מטכ"ל בעיראק. זהו מידע שכבר התפרסם במקומות רבים, ואין בו חידוש. פרק נוסף מתייחס בביקורתיות להיבטים המשפטיים של החקירה, שגם הם - בעיניי - לא מרכזיים בפרשה. לבסוף ישנה התייחסות לסיירת מטכ"ל ולייחודיות שלה.

מתוך הסקירה ניתן להבין ששגיא מזדהה עם ייחודה של סיירת מטכ"ל ועם העובדה שבגלל הייחוד הזה ההתנהלות שלה בשגרה ובאימונים שונה מאשר בשאר יחידות הצבא. זוהי נקודה מרכזית בפרשת צאלים, ואני חולק על שגיא מהותית בהזדהות שלו עם הסיירת בנקודה הזאת, שכן לדעתי היא שהביאה לכשל באימון שבו נהרגו חמישה לוחמים. יתר על כן, אימוץ הגישה הזאת מונע הפקת לקחים אמיתית ואת האפשרות למנוע שמקרים כאלה יישנו בעתיד. למען הסר ספק אציין כבר עתה שהספר בעיניי מעולה: אסנהיים עשה תחקיר מעמיק ורציני הבוחן את פרשת צאלים ב' לפני ולפנים, אסף שפע של מסמכים רלוונטיים, ריאיון את גיבורי הפרשה ועימת אותם עם חבריהם וגם עם

מהפרשה הטראגית הזאת עולות כמה מסקנות:

סיירת מטכ"ל היא אקס-טריטוריה צבאית בצה"ל

סיירת מטכ"ל הייתה (והיא אולי גם היום) אקס-טריטוריה צבאית בצה"ל. השונות והחריגות שלה אינן רק ביכולות המבצעיות הגבוהות שלה אלא גם בכל הנוגע לכללי הברזל שחלים על הצבא "הרגיל" בתחומים כמו בטיחות באימונים. כך, למשל, הנוהל של ביצוע תרגיל יבש, שמוכר וידוע לכל מ"מ

האמת. לו היה הצבא עושה עבודה דומה, ייתכן שהדברים היו היום שונים - בעיקר מבחינת התחושה של המשפחות השכולות שעשויות היו להתרשם שיקריהן לא נפלו לשווא. בדומה לאירועים טראומטיים אחרים, גם פרשת צאלים היא רשומון: כל אחד ממשתתפיו רואה וזוכר את העובדות אחרת. אבל בניגוד לרשומון רגיל, שבו הזיכרון האנושי מתעתע במשתתפי האירוע, בפרשת צאלים נראה כי חברו לאי-הבהירות בזיכרון האנושי גם אינטרסים, והאמת עוותה כדי שתצא תואמת את האינטרסים השונים של המשתתפים באירוע.

רס"ן דורון קמפל, מציבא המבצע | בין מציבא (מפקד) המבצע לבין האלוהים אין שום דרגות ביניים: אין מעליו מפקד יחידה או מפקד גוף למבצעים מיוחדים או מפקד אמ"ן או הפרויקטור או הרמטכ"ל שאצלו נערכו דיונים רבים לקראת המבצע

סא"ל (מיל) עפר דרורי
עורך אתר גבורה (www.gvura.org)

בתחילת דרכו בחי"ר או בשריון, נתון לפרשנות בסיירת מטכ"ל: החל מהמינוח המקצועי - בכל הצבא הוא נקרא "תרגיל יבש", אבל בסיירת מטכ"ל הוא נקרא "משחקון" - וכלה בדרישות הבטיחות ובהפנמה שלהן. בכל הצבא כל המשתתפים בתרגיל הרטוב עושים קודם לכן תרגיל יבש, ואילו בסיירת מטכ"ל ההשתתפות בתרגיל היבש היא לכאורה רשות. מבחינת אנשי הסיירת - כך נראה - אם הכוח אינו יורה בתרגיל היבש, לשם מה לבזבז את זמנו על כך? בכל הצבא מכריזים לפני כל תחילת תרגיל כיצד הוא ייעשה: "תחילת תרגיל יבש" או "תחילת תרגיל רטוב". לעומת זאת בסיירת מטכ"ל סומכים על האינטליגנציה של המפקדים (שמן הסתם היא גבוהה מהממוצע) שיבינו לבד מתי התרגיל הוא יבש ומתי הוא רטוב. היחס של סיירת מטכ"ל להוראות הבטיחות (לפחות בתקופה שאליה מתייחס הספר) היא בעיה חמורה, שכן הוראות הבטיחות נכתבו בדם, ולכן הם נאכפים בנוקשות בכל הצבא "הרגיל". ועוד דוגמה: בכל הצבא מפקד התרגיל אינו יכול להיות הבקר שלו וגם לא קצין הבטיחות, כי ההיגיון הפשוט דורש שממלאי התפקידים האלה יהיו מחוץ לאירוע. אך לא כך בסיירת מטכ"ל. ויש בספר עוד דוגמאות רבות כמו אלה, ונותר רק לקוות שנעשתה מאז מהפכה בתחום הזה ביחידה.

בפרשת צאלים נראה כי חברו לאי-הבהירות בזיכרון האנושי גם אינטרסים, והאמת עוותה כדי שתצא תואמת את האינטרסים השונים של המשתתפים באירוע

חוסר קיצוני בשעות שינה גורם לאסונות

חיילים עייפים מאוד שסובלים מחסך קיצוני בשעות שינה מועדים לטעויות. זה בדיוק מה שקרה לצוות היורה: אל התרגיל הם הגיעו עייפים מאוד. במצב כזה הסיכוי לתקלה הוא גבוה מאוד.

פיקוד אינו רק מתן פקודות

אהוד ברק - על פי התחקיר - לא ברח מהזירה כפי שהזדרזו רבים לטעון לאחר האירוע. אומנם הוא המריא במסוקו לאחר התאונה, אבל לא לפני שמסוקי החילוץ הגיעו למקום.

מפקדיו הישירים של המבצע, נשאו באחריות לבדם וגם זכו לעונש קל יחסית של שלושה חודשי מאסר על תנאי - בין היתר, כפי שנכתב בספר, כי עונש חמור יותר היה גורם להם "לפתוח את הפה", ואולי היו גורמים לאחרים, בכירים מהם, להיכנס לכלא במקומם. האם בנושא הזה הופק לקח אצל גורמי המשפט, שרז שגיא עוסק בהם בהרחבה בסקירתו? השימוש במונחים מעורפלים ולא צבאיים כמו "משחקון", "מצביא" ו"פרויקטור" הם אם כל חטאת, והבחירה של הרמטכ"ל לרצות את כולם באמצעות שימוש במונחים לא צבאיים ולא ברורים תרמה לאירוע - בדיוק כמו שקרה במלחמת לבנון השנייה, ששם נעשה שימוש במונחים כמו "השתבללות" ו"נחילים" שלא היו ברורים למקבלי הפקודות ולעיתים גם לנותניהם.

התנהגות אחרת של בכירי הצבא הייתה אולי נותנת שקט נפשי מסוים למשפחות ותחושה שלפחות את האמת מספרים להם

סיכום

אירוע צאלים היה טרגדיה קשה, שהמשתתפים בה לא נרפאו ממנה גם בחלוף 20 שנה מהמועד שבו קרתה. הזמן עומד מלכת אצל המשפחות השכולות ואצל הלוחמים שנשארים עם הטראומה שלהם עד ליומם האחרון. את חייהם של חמשת הלוחמים שנהרגו איש לא ישיב, אבל התנהגות אחרת של בכירי הצבא הייתה אולי נותנת שקט נפשי מסוים למשפחות ותחושה שלפחות את האמת מספרים להם. זה לא היה המצב, ולא ניתן להבין מהספר האם זהו המצב היום, יותר מ-20 שנה אחרי האסון. עומדת פתוחה השאלה האם הופקו הלקחים הן בסיירת מטכ"ל בכל הנוגע לאימונים ובנוגע לבכירי המערכת שכמה מהם הפכו לבכירים עוד יותר. כדי שנוכל להצהיר "שקורבנם לא היה לשווא" יש לוודא שכל הכשלים המופיעים בספר - ואולי גם אחרים שלא מוזכרים בו - טופלו והופנמו. לנו, הציבור הרחב, אין מידע שזה אכן המצב.

הערה

1. ראו למשל: <http://bit.ly/11f3POD>

העיכוב בפינוי נבע מדרישות הרופאים לייצב את מצב הפצועים על הקרקע. עם זאת לא הוכחש התיאור שמסרו החיילים הפצועים והמפקדים בנוגע לאופן התנהגותו של ברק: הוא עמד מטרים ספורים מחיילים מדממים ואפילו לא הביט לעברם או רכן לכיוונם במחווה אנושית ולא דווקא כדי לענות על צורך רפואי. התנהגותו של ברק אומנם לא גרמה להחרפת הפציעות של החיילים, אבל שידרה כלפיהם התנשאות, אטימות וריחוק שאינם ראויים בין בני אדם במצב כזה ובוודאי שלא בין מפקד לפקודיו.

הדברים מקבלים משנה תוקף לאור אירוע שקרה בדצמבר 2012, שבו היה נוכח רמטכ"ל אחר, בני גנץ. גנץ, שהיה בתרגיל וכבר המריא ממנו, שמע ברשת הקשר שנפצע חייל שהשתתף בתרגיל. הוא הבין שמסוקו הוא הקרוב ביותר לאזור והורה לטייס לשוב למקום ולפנות את הפצוע. לאחר מכן הוא סייע להוביל את הפצוע באלונקה למסוק. גנץ לא חבש את הפצוע ולא שם לו חוסם עורקים; הוא בסך הכול ליטף את לחיו ודיבר איתו. זה כל ההבדל: התנהגות חמה ואנושית של מפקד לעומת התנהגות אחרת.¹

שוב הוכח שלניצחון אבות רבים, ושהכישלון יתום

מתברר שבין רס"ן דורון קמפל, מצביא המבצע (דרך אגב, מדוע למפקד בסיירת מטכ"ל קוראים "מצביא" ולא "מפקד"? זהו עוד שוני מוזר ובעייתי בין הסיירת לשאר הצבא היוצר גם הוא אי-בהירות) לבין האלוהים אין שום דרגות ביניים: אין מעליו מפקד יחידה או מפקד גוף למבצעים מיוחדים או מפקד אמ"ן או הפרויקטור (מה זה בדיוק?) או הרמטכ"ל שאצלו נערכו דיונים רבים לקראת המבצע. כל אחד מהגורמים שמעל קמפל מצא סיבות רבות מדוע הוא אינו אחראי. מן הסתם כמה מהם משוכנעים שזה אכן המצב, כמו ה"פרויקטור" של המבצע, אלוף עמירם לוין, ואילו אחרים בחרו להתנער מאחריות.

בסופו של דבר, רס"ן דורון קמפל וסרן דרור,